

розглянуто основні лексичні, синтаксичні, структурно-композиційні та стилістичні особливості рекламних текстів церковно-релігійної тематики.

Ключові слова: історія української реклами, українські періодичні видання кінця XIX – першої половини XX ст., структура і стилістика реклами в церковно-релігійній сфері, лексика реклами, церковно-релігійна термінологія в рекламних текстах, грецизми, латинізми.

Summary. *The history of Ukrainian advertising begins with the last quarter of the nineteenth century, when, in the context of Austria-Hungary, periodicals in the Ukrainian language became much more developed. At the beginning of the twentieth century conditions for the development of periodicals appeared also on those Ukrainian lands that were part of the Russian Empire. And, at the turn of the 19th and 20th centuries, newspapers, calendars, almanacs and other editions of the Ukrainian diaspora in the United States and Canada began to be printed. Ukrainian periodicals of the end of the XIXth – the first half of the XXth century are one of the most important sources of research of advertising texts in several key aspects: sociolinguistic, linguistic, historical and culturological.*

The linguistic and stylistic characteristics of the Ukrainian advertising of this period are almost not explored, although the advertising was already formed by the genre (substyle) of the informational style of the Ukrainian literary language. The study of such texts should become one of the relevant tasks of modern Ukrainian linguistics, in particular – the historical stylistics of the Ukrainian literary language.

The subject matter of the advertisements of the mentioned period reflected the social status of the Ukrainian language and all spheres of public relations, in particular church and religious life. Advertising texts related to this field had all the features of modern advertising – both social and commercial, and contained its necessary structural elements: 1) the title (name of the institution, enterprise); 2) addressing clients and other means of language etiquette; 3) informative part; 4) font and other graphical means of emphasizing the information; 5) signatures and comments; 6) graphic-illustrative part (frames, fonts of various sizes, drawings of goods).

The most remarkable lexical feature of such texts is the use of special church terminology and territorially marked words – dialecticisms of the southwestern dialect and elements of the Galician-Bukovynian koine. Religious advertising of the period under research is characterized also by specific stylistics, typical thematic components and syntactic constructions, which created the effect of direct communication with potential clients and induced to purchasing of goods or services.

Key words: *history of the Ukrainian advertising, Ukrainian periodicals of the late XIXth and first half of the XXth century, structure and stylistics of advertising in the church-religious sphere, vocabulary of advertising, church-religious terminology in advertising texts, Grecisms, Latinisms.*

Отримано: 10 липня 2017 р.

УДК 811.161.2'.0

О. Ю. Зелінська

ЛЕКСИКА НА ПОЗНАЧЕННЯ МОРАЛЬНИХ ЧЕСНОТ ЯК СКЛАДНИК СИСТЕМИ ЗАСОБІВ ПЕРЕКОНУВАННЯ У ПРОПОВІДНИЦЬКОМУ ТВОРІ

Мовним механізмам впливу на переконання реципієнта у сучасній лінгвістиці присвячено багато робіт. Більшість з них виконано на матеріалі текстів реклам, агітаційних промов, текстів політичного дискурсу. Дослідники присвячують чимало уваги таким питанням як механізми мовного впливу на адресата, маніпулювання за допомогою мови свідомістю адресата з метою схилити його до виконання дій на користь мовця. Проповідь, відповідно до класифікації, розробленої Ф. Бацевичем, є мовленнєвим актом директивного типу [1, 23]. Провідник, виголошуючи проповідь має на меті переконати адресата дотримуватись релігійних норм, змінити спосіб життя, якщо воно їм не відповідає. Відповідно проповідник також вдається до механізмів мовного впливу, але специфіка комунікативної ситуації під час виголошення проповіді полягає в тому, що мовець не має прихованих намірів стосовно адресата і переконування спрямовані на користь адресату.

У системі переконувальних засобів проповіді вагоме місце посідають лексичні засоби. На думку польської дослідниці Д. Здункевич-Єдинак лексичні одиниці являють собою найбільш доступний засіб формування поглядів і уявлень слухачів. Для переконання людини важливе, якщо не центральне місце посідає система цінностей слухача. Тому кожен, хто переконує, в тому числі

і проповідник, вважає лінгвіст, повинен, з одного боку, враховувати світобачення епохи, суспільства, соціальних груп або особистостей, а з іншого – ефективно знаходити відповідні засоби мови для формування системи цінностей адресата. Уживання лексики на позначення моральних цінностей і чеснот спрямовано на імперативність їх реалізації [7, 38–39].

Матеріалом цього дослідження стала лексика українських проповідей XVII ст.

Настановою проповіді – виховати добропорядного християнина – зумовлено насичення мовної тканини твору лексикою на позначення християнських чеснот. Найважливішою християнською чеснотою є любов до Бога і ближнього, які позначено іменником *любов* та дієсловом *любити*: *Мѣймо ж межи собою любовь, яку заховуємо сакрамента, которыи Хс постановилъ. Так заховаймо любовь, которую, Хс кажетъ заховати* (Галят., Ключ, 110). У наведених контекстах проповідник закликає слухачів і читачів сповідувати любов – головну християнську цінність, заповідану Ісусом Христом.

Як назва християнської чесноти слово *любов* може виступати з епітетом *правдива*: *Не любить любовь раздвоена быти на двое, абы хто единою половиною сердца любилъ Бога, а другою мѣрность свѣтовую... еще и то певный знак правдывой любви, если кто любитъ Бога для самого только Бога, а не для себе, то есть не для своей приваты, не для своего пожитку, не для заплаты* (Туптало, 7–8); *То певный знак правдывой любви Божой, гды хто для любимого Господа своего всѣми силами выстерегається допуститися каковаго грѣха смертного* (Туптало, 9). Розмірковування проповідників про любов до ближнього часто мають моралізаторський характер. Автор зауважує, що не завжди земний вимір цієї любові може кваліфікуватися як чеснота: *любов* може бути корисливою, що в наведеній цитаті позначено епітетами *непорядна* і *лицемірно-фальшива*: *Въ любви ближняго чaste и много закрадається любви альбо непорядной, альбо лицемѣрно-фальшифой, альбо пріятной для якоговось своего пожитку* (Туптало, 6).

Переконувальний вплив посилюють метафоричні «дефініції» різноманітних чеснот: *Любовь Бжаа есть то скарбцем, в которо(м) и инныи цноты хованы бывають* (Рад., Огородок, хкн); *[Любовь] есть животом вѣры, силою и всѣхъ внутрнаа моць цнотъ* (Рад., Огородок, хкѳ); *Послушанье стое есть дорогою златою до нба* (Рад., Огородок, ѳг); *Послушаніе есть совершенноу драбиною до нба* (Рад., Огородок, ѳв); *Покута то златыи ланцушокъ, которым(са) здобы(т) дша грѣшнаго члвѣка* (Рад., Огородок, ѳаѳ); *Кождая добродѣтель есть крилом, возносячимъ чelовѣка отъ земли къ небу* (Туптало, 14).

Узагальненою назвою чеснот в українській мові досліджуваного періоду була запозичена з польської мови лексема *цнота*, яка реалізувала широкий спектр значень, пов'язаних з позитивною оцінкою особи [2; 3]. Специфікою уживання лексики на позначення чеснот у проповідях є те, що їхній перелік часто утворював ампліфікаційний ряд. Не вдаючись до глибокого богословського тлумачення, проповідник перераховував усі можливі позитивні риси, вчинки, закликав вірян сповідувати їх у повсякденному житті, напр.: *Гды людъ посполитый избираеть кого на якое Царство, на княженъе, албо на иншое якое старшинство не повинни усмотривати на позвѣрховную его уроды пѣнкность, ани на родовитость фаміліи, але на цноты, на укладность пристойныхъ обычаевъ, на смиренне, на побожность, на щодробливість и ласкавость, тыи цноты оздобою суть Маестату Ц(р)ского* (Рад., Огородок, емд). У панегіричних проповідях назви на позначення чеснот уживалися для позитивної характеристики особи, якій була присвячена промова. Зазвичай проповідник безпосередньо чи емпліцитно закликав наслідувати позитивний приклад героя проповіді.

У досліджуваній період особливості актуальності та активного обговорення у богословських трактатах та іншій релігійній літературі набуло питання про шляхи здобуття вічного життя: чи можна отримати його лише завдяки ревній вірі та сподіванням на Боже милосердя [5, 71]. Українські інтелектуали сходилися на думці, що запорукою спасіння, крім названих чеснот, є добрі вчинки. Без них утрачає сенс така богословська чеснота, як віра, і не може існувати любові як сутності християнства. Проповідники теж пропагували цю ідею, спираючись на Святе Письмо: *Такъ едною вѣрою без(ъ) учинковъ не можна залетѣт до нба, бо мовить ап(с)ль Іаковъ: «Вѣра без(ъ) дѣлъ мертва есть»* (Галят., Ключ, 85). На позначення добрих учинків у проповідях зафіксовано загальні назви, виражені словосполученням з атрибутивами *добрий* або *милосердний* та іменниками *діло*, *учинок*, рідше *поступок*, напр.: *Поневаж иты в слѣдъ Хс не иншее что есть, только старатися подобнымъ ему быти ... во вшелякихъ добрыхъ учинках и поступкахъ завше себе найдовати* (Мог., Хрест, 284); *Оубогимъ братіи Хвои ялмужну даль, шпиталѣ едины фундоваль, а другіи надалъ ... и инымъ милосердныи учинки явилъ* (Коп., Передмова на діяння, 100). А. Радивилівський, апелюючи до адресатів, задає їм питання і спонукає до правильного висновку: *Чи можетъ же члвѣкъ от Г(с)да Бга безконечно Мл(с)рдного без добрыхъ учинков одержати грѣховъ отпущеніе? Не можетъ ... Если члвѣкъ не будете чинити добрыхъ дѣлъ ... нехай ся не сподѣваетъ абы ему само едино Мл(с)рдіе Бжіе дало отпущеніе грѣховъ, дало животь вѣчний* (Рад., Вінець, рмс зв.); *Тылко еще при вѣрѣ мѣймо добрыи учинки, бо вѣра без учинковъ нѣчого не важна* (Галят., Ключ, 139).

Крім розглянутих загальних назв, проповіді фіксують лексику на позначення конкретних добрих учинків, які могли бути запорукою спасіння. Насамперед зазначимо, що вони регламенто-

вані Святим Письмом, десятьма Божими Заповідями, повчаннями Ісуса Христа. Перелік добрих учинків, який може варіюватися, знаходимо в різних творах. Учення про добрі вчинки опиралося на Ісусові слова, засвідчені в Євангелії від Матвія (гл. 15). Наприклад, в Учительному євангелії переказано епізод, де Ісус перераховує добрі вчинки, здійснені стосовно нього: ... *Котории Х̄с Гд̄ь выличает: накормилисте мене, напоили, ввели, одѣли, навѣдили и пришлисте до мене* (См., УЄ, 326). П. Могила у «Требнику» та І. Галятовський у книзі «Гріхи розмаїті» розробляють учення про добрі вчинки та класифікують їх на дві групи – ті, що стосуються тіла, і ті, що стосуються душі: *Припомни собі еще семь учинковъ мл(с)дныхъ до тѣла належачых ... А до дшӣ належачӣи сут тыи ...* (Мог., Требник, 820); *Двоакїи учинки млр(д)нїи суть єдни до тѣла належать ... другїє учинки мл(с)рднїє дшӣи належа(т)* (Галят., Ключ, 384). Проповідники постійно нагадують про необхідність здійснення добрих справ і можуть варіювати їх перелік: *Котории людей убогих ратууют, цркви будуют, монастырѣ фундууют, невольниковъ зъ неволѣ выкупают, тыи могутъ нба̄ доступити* (Галят., Ключ, 146). У наведеному контексті компонентами словосполучень на позначення добрих справ виступають дієслова *ратувати, будувати*, запозичені з німецької мови через польське посередництво (ЕСУМ V, 156), (ЕСУМ I, 279); вони залишаються в лексичній системі української мови, зазнавши високого ступеня освоєння.

Важливою чеснотою для християнина, шляхом до здобуття вічного життя була матеріальна підтримка бідних людей, а також пожертвування своїх статків на будівництво і розвиток церков, шпиталів, друкарень, шкіл. Проповідники закликають адресатів до благодійницької діяльності, переконують у її спасительній силі, нагадуючи, що вона заповідана Христом. Наприклад, автор панегіричної присвяти Йосипу Тризні апелює до Євангелія: *Як̄ читаємо у Ма(θ) с: где пришедши єдин гдыса спытал ѱ досконалости Пана, с такою одишол ѱ(т)повѣдо: Аще хоцещи съвершен быти, иди и продажд вса имѣнїа и даждь нищимъ. Каждому прето шукаючому досконалости пилне належить ялмужна* (Присвята Й. Тризні, 350). Інший проповідник спрямовує до адресатів низку запитань: *Питаю тебе члѣвче, которий в дому свое(м) якїй колвек маеш достаток, чи даеш милостиню нищимъ? Чи прїимуеш людей странных до дому своего? Чи кормишь ихъ? Чи вдѣваешъ? Чи ратуешъ сиротъ бѣдныхъ и вдовиць чимъ колвекъ ѱ(т) имѣнїа своего, которое тебѣ Бг̄ь далъ* (Рад., Огородок, ркв).

Як загальна назва чесноти, що полягала у матеріальній підтримці, здавна вживався церковнослов'янським *милостиня*, напр.: *Так и мы, гды будемо давати убогимъ гроши и иншыи скарбы свои, збавить нас ялмужна таа ѱ(т) страшныхъ мук пекелныхъ. Дла того мовиль Товїа до сына своего: «Млстына ѱ(т) всакого грѣха и ѱ(т) смерти избавитъ(ь) и не оставитъ дшӣи ити въ тму»* (Галят., Ключ, 90). Однак у досліджуваній період зі значенням «милостиня, благодійництво» активно побутує іменник *ялмужна*, що походженням сягає ще грецького етимона (Брюкнер, 198), але староукраїнською мовою засвоєний з польської. Полонізм *ялмужна* зареєстровано в «Матеріалах» Є. Тимченка зі значенням «милостиня», лексикограф реєструє також похідний іменник на позначення особи *ялмужник* (Тимч., Матер. II, 510). У творах українських проповідників полонізм *ялмужна* виступає чи не основним лексичним виразником поняття про благочинність: *Офѣры приносити, й ялмужны гойнныи чинити речъ єсть хвалебная, пожитечная й Богу угодная* (Коп., Омлія, 158); *Пожытокъ єсть и то ял(ь)мужны, которую гды даємо убогимъ(ь) она грѣхи наши зглажаєть и розпорощает* (Галят., Ключ, 88); *Так и мы, гды будемо давати убогимъ гроши и иншыи скарбы свои, збавить нас ялмужна таа ѱ(т) страшныхъ мук пекелныхъ* (Галят., Ключ, 90); *буд(ь) мл(с)рдный на людей убогихъ, спомагай ихъ ялмужною* (Галят, Ключ, 189).

З епохою Бароко увиразнюється роль такої чесноти, як праця. Аналізуючи філософське підґрунтя українського бароко, М. Кашуба дійшла висновку, що в цей період особливо актуалізувалася ідея сенсу життя людини як активної творчої діяльності на благо суспільства. Ця ідея торувала шлях у боротьбі з традиційним напрямом, представники якого вбачали життєвий ідеал у цілковитому самозреченні, відчуженості від світу, мовчазній підготовці до вічного блаженства шляхом суворої аскези. Яскравим представником цього напрямку був І. Вишенський. На його переконання, стверджує дослідниця, праця – то прокляття, яке несе людство від часів гріхопадіння Адама та Єви. Проте ці погляди не стали панівними в царині української духовної культури. Кінець XVI – перша половина XVII ст., на думку М. Кашуби, є часом утвердження цінності людини в духовній культурі, чому сприяли філософсько-етичні концепції ідеологів братського руху, згідно з якими розвиток індивідуальної свідомості відбувається через усвідомлення значущості й неповторності діяльності кожного індивіда на користь суспільства [4, 196–202]. Отже, працю на благо суспільства мислителі бароко розцінювали як основний сенс життя. Наприклад, в Учительному євангелії працю кваліфіковано як велику чесноту: *Великаа заисте и то цнота ... и з справедливой працы своей жити* (См., УЄ, 207). Проповідники переконують, що праця оберігає людину від гріхопадіння і допомагає здобути вічне життя: *Праца и порожныи мысли ѱ(т)гонить и богомыслност в ср(д)цахъ справуетъ, и до збавен(а) поведомъ бываєть* (См., УЄ, 539); *Так(ь) и теперь котории люде порожнюют, нѣчого не роба(т), на ты(х) непрїателѣ душныи воюют(т) и дшѣ и(х) грѣхами забївают(т). Котории за(с) люде*

працюють(ь), якую речь добрую чина(т), на ты(х) непріятель душныи не смѣют(ь) воєват(и) и дшѣ ихъ не могутъ забити (Галят., Ключ, 205).

На позначення трудової діяльності поряд з питомою лексемою *труд* (ЕСУМ V, 654–655) в українській мові XVII ст. уживається запозичений з польської мови іменник *праця* (ЕСУМ IV, 557). Саме цей полонізм та його похідні стають головними лексичними виразниками ідеї про працю в досліджуваних творах. У панегіричних проповідях слова зі значенням «праця», «працювати» слугують засобом вираження позитивної оцінки. Працьовитість – одна з благородних рис, за яку прославляли особу в панегіричних проповідях: *Поминаймо того ѿ(т)ца нашего, который на семь стомъ мѣсцу и словом и працею и коштомъ все доброе и всей цркви пожитечное знамените справовал* (Коп., Омелія, 167); *... по розныхъ мѣсцахъ з ѿвагою здоро(в)а працювал* (Коп., Омелія, 167); *В которомъ за всѣ по(д)натѣтъ труды и працы ѿ цѣлост цркви Бжеѣ зготованаа ѿ(т) Ха Пана Корона заплаты вѣкуистоѣ Вм(ст) моего Мл(ст) Пана очекиваетъ* (Мог., Присвята Проскури-Суц., 333); *Кто не выразиль своей же члвкъ родить са на працы? Выразы(л) Петръ Могила, бо былъ ѿ(т) юности въ трудехъ ... в Бгу зешлый Петръ Могила з власной своей працы набылъ хвалы* (Рад., Могила, 3); *... з жалемъ поминають, же оутратили Пастыра доброго, правовитого, статечного* (Рад., Могила, 4); *... малѡва(в)ши Петра Могила при црква(х) прида(л) бы(м) тотъ написы: Працею и статечною* (Рад., Могила, 3). Т. Радзівська зауважує, що як константа життєдіяльності концепт *праця* набуває статусу духовної цінності, що відбито і в прислів'ях (Слова – полова, а праця – диво. Чесна праця – наше багатство) [6, 12]. Працьовитість і побожність як моральний етнокодекс українця втілено у прислів'ї, наведеному А. Радивилівським: *... ижъ посполите люде мова(т): Кто млитса и працюет, тому дати Бгъ обѣцует* (Рад., Вінець, рзі зв.).

Крім слова *праця*, лексичними виразниками працьовитості є назви конкретних різновидів трудової діяльності. Так, І. Галятівський закликає наслідувати приклад Феодосія Печерського – образ *праці*, який не цурався звичайної побутової роботи на користь монастирської братії: *Можемо, гладачи на прѣ(до)бно(г)[о] Феодосіа будоватиса в(ь) працю, бо прѣ(д)бны(й) Феодосі(й) ест(ь) обра(з) працы, нѣгда не порожнева(л), за(в)ше працюва(л), часо(м) дрова сѣ(к), часо(м) воду носи(л) в(ь) монастыри на потребу братіи своей* (Галят., Ключ, 205).

Отже, лексичні засоби є важливим складником у системі мовних засобів переконування. Лексика на позначення моральних чеснот чітко і безпосередньо окреслює моральні установки проповідника, до виконання яких він спонукає адресатів. Перспективи подальшого дослідження полягають у виявленні потенціалу інших тематичних груп в реалізації переконувального впливу у проповідницькому тексті.

Список скорочень джерел

1. Брукнер – Brückner A. Słownik etymologiczny języka polskiego / A. Brückner. – Warszawa, 1957. – 806 s.
2. Галят., Ключ – Галятівський І. Ключ розуміння / І. Галятівський // Галятівський І. Ключ розуміння / підг. до вид. І. П. Чепіги. – К. : Наук. думка, 1985. – С. 53–211.
3. ЕСУМ – Етимологічний словник української мови : в 7 т. / за ред. О. С. Мельничука. – К. : Наук. думка, 1982–2012. – Т. 1–7.
4. Коп., Омелія – Омелія albo казанье на Роковую Памать ...Елїссеа Плетенецкога // Тітов Хв., проф. Матеріали для історії книжної справи на Україні в XVI – XVIII вв. : всезбірка передмов до українських стародруків. – К., 1924. – С. 147–172.
5. Мог., Требник Мог., Требник – Могила П. Требник. – Київ, 1646.
6. Мог., Хрест Мог., Хрест – Могила П. Хрест Спасителя і кожної людини / П. Могила // Тітов Хв., проф. Матеріали для історії книжної справи на Україні в XVI – XVIII вв. : всезбірка передмов до українських стародруків. – Київ, 1924. – С. 271–290.
7. См., УЄ – The Jevanhelije učytelnoje of Meletij Smotryč'kyj / With an Introduction by David A. Frick // Harvard Library of Early Ukrainian Literature. – Vol. II. – Cambridge-Mass, 1987.
8. Присвята Й. Тризни // Тітов Хв., проф. Матеріали для історії книжної справи на Україні в XVI – XVIII вв. : всезбірка передмов до українських стародруків. – К., 1924. – С. 347–351.
9. Рад., Вінець Рад., Вінець – Радивилівський А. Вѣнецъ Хвѣ. – К., 1688.
10. Рад., Огородок – Радивилівський А. Огородокъ Марїи Бцы. – К., 1676.
11. Тимч., Матер – Тимченко Є. Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. : у 2 кн. / Німчук В. В. (відп. ред.) та ін. – Київ – Нью-Йорк, 2002. – Кн. 1. – 512 с.; 2003. – Кн. 2. – 512 с.
12. Туптало – Титовъ Ан. Проповѣди святителя Димитрія, митрополита Ростовскаго, на украинскомъ нарѣчїи. – Москва, 1909. – IX + 135 с.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. Лінгвістична генетика: проблеми і перспективи / Ф. Бацевич. – Львів : ПАІС, 2005. – 264 с.

2. Безпала Н. В. Слово цнота в мікросистемі морально-етичної лексики української мови XVII ст. / Н. В. Безпала // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови : зб. наук. пр. – Вип. 3, кн. 2. – К. : Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 258–263.
3. Гонтарук Л. В. Семантичні процеси у полонізмі цнота в українській мові XVII ст. (на матеріалі творів Д. Наливайка) / Л. В. Гонтарук // Проблеми слов'янознавства. – Львів : Ін-т славістики Львівського національного університету імені І. Франка, 2000. – Вип. 51. – С. 167–173.
4. Кашуба М. Філософське підґрунтя українського бароко / М. Кашуба // Українське бароко : в 2 т. – [Харків] : Акта, 2004. – Т. 1. – С. 175–215.
5. Матушек О. Українська проповідь XVII століття як «дія за допомогою слів» / О. Матушек // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія : Літературознавство : зб. наук. пр. – Вип. 30. – Тернопіль, 2010. – С. 67–76.
6. Радзівська Т. В. Нариси з концептуального аналізу та лінгвістики тексту. Текст – соціум – культура – мовна особистість: моногр. / Радзівська Т. В. ; Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. – К. : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2010. – 491 с.
7. Zdunkiewicz-Jedynak D. Językowe środki perswazycji w kazaniu / D. Zdunkiewicz-Jedynak. – Kraków, 1996. – 126 s.

Анотація. У системі переконувальних засобів проповіді найважливіша роль належить лексиці. За оцінкою науковців, слова являють собою найбільш доступний засіб формування поглядів і уявлень слухачів. Одна з головних настанов проповіді – виховати добропорядного християнина, саме цим зумовлено насичення проповідницького тексту лексикою на позначення християнських чеснот. Проповідник, повинен враховувати світобачення епохи, суспільства, соціальних груп або особистостей, і водночас ефективно знаходить відповідні мовні засоби для формування моральних цінностей адресата. Уживання лексики на позначення моральних чеснот спрямована на імперативність їх реалізації. Дослідження виконано на матеріалі писемних пам'яток української мови XVII ст., що презентують проповідницький жанр.

Специфічним для проповіді є те, що автор не прагне подати богословське трактування різних чеснот, їхню класифікацію, а змодельувати поведінку адресата, переконати його жити відповідно до моральних цінностей. Найважливішою християнською чеснотою є любов до Бога і ближнього, які позначено іменником любов та дієсловом любити. Розмірковування проповідника зосереджено найчастіше навколо цих богословських чеснот. Крім того, проповіді фіксують лексику на позначення розмаїття конкретних добрих учинків, які повинен здійснювати кожен християнин і до яких закликає автор проповіді. Проповідь, презентуючи релігійний жанр, належить водночас до творів красного письменства, що зумовлює вживання великої кількості лексичних одиниць у переносному образному значенні: вони фігурують як елементи метафор, порівнянь, символів. Проповіді переповнені метафоричними тлумаченнями різноманітних чеснот.

Ключові слова: пам'ятки української мови, проповідь, мовні засоби переконування, лексика на позначення моральних чеснот.

Summary. *Lexis plays an important role in the system of convincing means of a sermon. According to the scientists' evaluation, words are the most available way to form views and ideas of listeners. One of the main tasks of a sermon is to educate a good-natured Christian, which is why a homiletic text is rich in the vocabulary to denote Christian virtues. A preacher is to consider the outlook of the epoch, society, social groups or individuals, and at the same time to effectively find proper linguistic means to form moral values of an addressee. The use of the vocabulary to describe moral virtues is aimed at their imperative realization. The research was done on the materials of written references of the Ukrainian language of XVII century, which represent homiletic genre.*

It is typical for a sermon that its author endeavors to model an addressee's behavior, to convince him/her to live in compliance with moral values rather than to present theological interpretation of various virtues, their classification. The most important Christian virtue is love of God and of the near one, and it is denoted by a noun love and a verb to love. Most frequently thinking of a preacher is focused on these theological virtues. Besides, sermons contain the vocabulary to describe a variety of good deeds which every Christian has to do and the author of a sermon appeals to. A sermon, presenting a religious genre, belongs to the works of nice writing which explains the use of numerous lexical units in a figurative imaginative meaning: they are elements of metaphors, comparisons, symbols. Sermons are full of metaphoric interpretations of different virtues.

Key words: *references of the Ukrainian language, sermon, linguistic convincing means, vocabulary to denote moral virtues.*

Отримано: 24 липня 2017 р.